

ТРИЗЕННИК - REVUE HEVDOUADAIKE - UKRAINIENNE - TRIDENNI

Число 11 (69), рік видання III. 13 березня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 13 березня 1927 року.

Щербата доля, що стільки гіркого й лихого послала нашому народові на його тернистому шляху, разом з тим подарувала нам і давню вже та глибоку традицію — Шевченкові роковини.

Чим були вони, — ми знаємо.

Чим єсть вони тепер?

Переходять бурхливі й криваві події, змінюються умови, в яких живе український народ або та чи інша його частина, а свято це було і єсть, і буде святом загально-національним. Вага його що-року не зменшується, а все збільшується й зростає.

Разом із зростом свідомости, разом із розвитком нації, що знайшла себе в огні революції і крові визвольної боротьби, набуває воно нового внутрішнього значіння.

Саме новий поділ політичний наших земель, що ним закінчилася велика війна, примушує нас особливо цінити й шанувати ту спільність культурну, ті зв'язки духовні, що еднають нас в одну націю.

Певні, що правда — не дуже значні, ріжничі психичні, що витворилися під впливом історичних обставин, в яких перебувала та чи інша частина нашого народу і які ще й досі даються відчутти себе боляче, ставлять перед нами завдання — їх вигладити, дбати про як найтісніше об'єднання духовне.

Неоднаковий рівень національної свідомости вимагає від Підкарпаття, скажемо, чи Кубані ще багато праці, щоб піднятися до того

розуміння значіння Шевченкових роковин в нашому життю, яке єсть на Великій Україні чи на землях старої української культури, як от Галичина та Буковина.

Політична роз'єднанність та розбіжність, що побила на різні групи та течії нашу еміграцію, яка, маючи одну ціль, — українську державність, — по різному її собі уявляє та розходиться що-до методів її здобуття, — так саме ще більше примушує дорожити тими моментами, які являються загально національними.

Політично поріжені, повинні ми дбати про спільність культурну. Не можемо не дорожити ми єдністю національною.

А в такі дні, коли всі землі українські — Велика Україна, Волинь і Галичина та Буковина, Холмщина, Полісся та Підляшшя, Кубань і Підкарпаття; коли всі наші колонії — на Зеленому Клині, в Сполучених Державах, в Канаді чи в Бразилії, коли всі українці, за волю отчизни в розсіянні суші, однодушно і одностайно поминають свого Пророка «не злим, тихим словом», — в такі дні ця єдність проступає ще виразніше і сильніше.

Шевченкові роковини — це свято єдиної нації.

ШЕВЧЕНКОВІ РОКОВИНИ.

Що-року справляємо Шевченкові роковини. Справляли там, де тихі верби, де ясні зорі, справляли колись, ховаючись по закутках од ворожого ока, як стародавні християне по катакомбах ховались; справляємо незмінно й тепер — одні на власній, не своїй землі, другі — на чужині. Цей національний день став конечною потребою душі української на всякім місці, за всяких обставин.

Чому це так? А тому, що в особі Шевченка, в його літературній спадщині, в змісті його духового заповіту сконцентрована українська національна ідея, — все, чим живе душа українська.

Ні одному народові не дала доля генія, що так всебічно обійняв би та виявив народ свій, його душу і саму навіть його долю.

Подивімося, — все життя Шевченка — чи ж не повторення цілої історичної долі України? Так обдарований природою народ — не господарь на власній землі; талановитий поет — в одній неволі народився, в другій перебув кращу добу свого життя. Народ з милозвучною мовою, з чудовою піснею, з хистом ріжнородньої умілости — марнує великі свої можливості духові під тиском цілої державної системи, під заборonoю самого слова; так само Шевченкову творчість поетичну та художню було засуджено на смерть заборonoю писати й малювати під недреманим доглядом колишньої салдацької казарми. Хіба ж це не мікрокосм долі свого народу?

Та не лише цією пасивною аналогією дорогий нам Шевченко, а

головно — активною його ролю в життю та в дальшій історичній долі свого народу.

В той час, коли позбавлена всякого національного права і самого навіть імені Україна «обідрана, сиротою по-над Дніпром плаче», з'явився геній нашого слова, «на сторожі коло їх, дітей-окрадених своїх, поставив слово». І те слово «куте, бите і семикрати перелите» створило чудо: повсталі велика література великого слов'янського народу, і стало незаперечною істиною, що «наша дума, наша пісня не вмре, не загине», становлячи найбільшу «славу України».

Могутнім чином того слова «трупнi встали і очі розкрили», — розкрили свої очі на те, «що ми, чий сини, яких батьків, ким, за що закуті?». Слово поета, прекрасне й натхнене, пробудило свідомість братів його, вернуло Україні дітей її.

Великою любов'ю до України, серцем, що кривавилося од болю, відчув поет і сучасне життя свого народу, те пекло, де «Данта старого полупанком нашим можна здивувати», глянув сміливо й глибоко і в наше минуле, ридав, згадаючи «діла незабуті дідів наших: тяжкі діла! Як би їх забути, я оддав би веселого віку половину». І розкрив він правду нашого життя «голосну та правдиву, як Господа слово», — ту правду, що дає критичний, об'єктивний вислів з того, що було й єсть, та передбачення того, що має і мусить бути. І в тім передбаченню дав нам заповіт, що виконати його стане праці цілих поколінь українського народу.

Найголовніша точка того заповіту: «в своїй хаті своя правда і сила, і воля». В цих словах весь програм дальшого життя України, ідеал тої — незалежної — форми її існування, що єдина забезпечить право, силу і волю її народу на своїй землі. Шлях до того ідеалу вимагає координованої енергії цілого народу, що не лише свідомий своїй мети визвольної, але й здатний ужити всі засоби для її досягнення, перевести її твердо й планомірно, «щоб збудить хиренну волю, треба миром, громадою обух сталить та добре вигострить сокиру та й заходиться вже будить».

Своїм пророчим оком передбачав поет навіть те, що «Україну злії люде присплять, лукаві, і в огні її окрадену збудять». І хіба ж не приспана, окрадена й знесилена прокинулася Україна у вогні революції? Та при всіх умовах непохитна була віра поета в силу справедливості, в непереможність людського права та народньої волі: «чи буде правда на землі? — питає поет. — Повинна бути», бо «ніситий не виоре на дні моря — поля, не скує душі живої і слова живого», і врешті «роскуються заковані люде, настане суд», «встане Україна і розвіє тьму неволі, світ правди засвітить і помоляться на волі невільничі діти».

Тому не лише вірою, але й певністю самого доконаного факту звучить немов би потусвітній голос поета: «поховайте та вставляйте, кайдани порвіте, і вражою злою кров'ю волю окропіте». І тоді, на святі перемоги і визволення —

«і мене в сем'ї великій,
сем'ї вольній, новій,

не забудьте пом'янути
не злим, тихим словом...»

І Україна поминала та й поминає свого поета, пророка, вождя, що втілює її думи й жадання, саму її долю у своїй долі. Не може не пом'янути не лише з обов'язку та вдячності, а силою непереможного морального почуття, через бажання приєднатися до великої скарбниці його духу та черпнути з неї скілющої сили. Роковини Шевченкові — це дні нашого зосередження на національній ідеї, дні великого національного смутку та разом високого піднесення. В ці великі дні українська душа очищається од цілорічного бруду свого через вогонь любови до батьківщини — на зразок любови й по заповіту того, хто «так любив її, Україну-небогу, за неї душу погубив». В роковини Шевченкові дух поета через поставлене на сторожі його слово дотикається душі народньої і викрешує з неї нові іскри національної свідомости, будить в ній з новою силою почуття національного обов'язку. На протязі десятиків літ, у найбільше «время люте» ці дні були і надалі завжди будуть для українців тою урочистою національною хвилею, коли на всьому просторі земному одностайно, без попередньої змови зливаються вони в одній думці про незабутнього Кобзаря України та черпають з тої думки патос нової віри, вогонь нової енергії національної. Ні один народ на всьому світі не знає такої урочистої національної хвилі.

Постать Шевченка така велика в життю України, що — мусимо це сказати — ми ще не пом'янули, не вшанували нашого генія по його заслугі. Ту шану йому дано буде в повній мірі тоді, як розчиститься шлях для його цілковитого зрозуміння й оцінки всього значіння його для нас, коли у всій повноті з'ясується не тільки вся краса його поетичної творчости, але й увесь глибокий зміст його слова, його пророчої інтуїції, його далекосяглих заповітів національних. коли «на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син і буде мати, і будуть люде на землі».

А тепер ще стоїмо з почуттям вини, недовершеного обов'язку перед його пам'яттю. Його твори, як серце казкового лицаря, ще до недавнього часу було замкнено за тридцятьма замками під ворожою охороною та й тепер ще з під тих замків остаточно не визволились. Тож не могло бути довершене повне і всебічне пізнання й дослідження його творів, — творів безсмертних, бо ніколи не втратять вони свого часу і впливу на народ, йому рідний, все ширші розкриватимуть перед ним обрії його національної долі. Повне засвоєння нашого поета — це завдання нашого майбутнього, і що більше висвітлюватимуться твори Шевченка, то більше ясным світлом засяє постать його «у сем'ї великій, сем'ї вольній, новій» вільної незалежної України.

О. Лотцький.

ПРОРОК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЗВОЛЕННЯ.

Кожного патріота українця охоплює почуття щастя і радості за свій нарід, що має Т. Шевченка. Кожний нарід має великих поетів і письменників, як маємо й ми їх ще крім Т. Шевченка; але для нас він єсть далеко більшим, ніж великий поет, він є нашим великим національним пророком. Він для нас має таке значіння, як скажемо для жидів має Моїсей та інші пророки. В найтяжчі для цієї нації часи, часи занепаду, зневіри, розбрату, коли буттю нації загрожувала смертельна небезпека, з'являлися пророки, що своїм натхненим палким словом видобували нові сили з нації, поборювали лихо, що нищило націю, яскраво підносили національні ідеали і вказували нації нові шляхи.

Наш великий національний пророк теж з'явився тоді, коли, як каже Сергій Єфремов, «ціла нація, живучи похована, конала, роблячи надзвичайні силкування, щоб прогнати смертельний холод од своїх задубілих членів. Наслідком цього силкування було нове письменство перед-Шевченкової доби, та воно не здужало ще скинути смертельні кайдани з рідного народу, воно не мало ще стільки сили, щоб збудити національний організм і вивести його на спасену путь оновлення. Це міг зробити тільки велетень світової міри, геній, яким став для України Шевченко».

Наш поет, через свою геніяльну інтуїцію відчув життя української нації у всій глибині і ширині. В його великому серці сконцентрувалися все сучасне і минуле нації, вся її недоля, всі її ідеали та змагання. Нестерпимо страждало це велике серце за свій нарід, але в цих стражданнях було джерело його високого натхнення, його творчости, його геніяльної пророчої прозорливости.

Величезне духове багатство лишилось від нашого поета, але в сучасну хвилю особливо хотілось би торкнутися одного моменту його творчости, може найважливішого, який для нас, політичних емігрантів, борців за волю батьківщини, має зараз найактуальніше значіння.

Первопричиною, джерелом всього лиха на Україні вважав він національне поневолення, яке в його часи було вже довершеним фактом. То був час наочної безперечної могутности Росії, коли стан річей здавався таким міцним, таким усталеним, коли затиралося само ім'я нації, коли провідні верстви нації майже покинули її, коли дійсно націю ховали живцем, коли і сам пророк так тяжко відчув на собі всю силу тогочасного режиму, — і в той саме час пророк наш ні на одну хвилину не годиться з фактичним станом річей — втратою політичної незалежности. Проти цієї тяжкої дійсности він протестує зо всім обуренням, на яке тільки було здібне його серце; він в пайких словах заповідає за заподіяну Україні кривду, всіх, хто спричинився до цього, північного хижака в першу чергу; в свому обуренні він доходить до

того, що здійсмає бунт проти самого Бога за потування такій неправді на землі, як поневолення України; в той час, коли здавалося все скінченим, він кидає вогненні заклики до боротьби за волю нації: «Вставайте... Кайдани порвіте, і вражою злою кров'ю волю окропіте...»

На вищих ступінях свого пророчого натхнення він сягає геніяльним зором в майбутнє і предрикає:

Встане Україна,
І розвіє тьму неволі.
Світ правди засвітить
І помоляться на волі
Невольничі діти...

Разом с тим пророк вказує, як відбудеться національне визволення. В тогочасну тяжку хвилину національного життя, він шукає опертя своєму пророкуванню в героїчному минулому. В цьому героїчному минулому він знаходить ґрунт для своєї віри в прийдешнє визволення, і з замилюванням віддається він цьому минулому; він його розуміє так глибоко, як сучасне і на підставі народніх переказів, оповідань дум змальовує з надзвичайною художньою силою цю минулу боротьбу української нації за волю. Своєю мистецькою рукою він відслонює перед нацією її героїчне минуле: як живі встають постаті козацьких лицарів, вони чарують і ваблять своєю буйною відвагою, завзяттям, любов'ю до волі, самопосвятою і відданістю своєму народові.

Нехай історія в подіях і діячах тих часів шукає і знаходить негативні риси, але все це є нічим в порівнянні з самим фактом виявленого нацією героїзму в боротьбі за волю. Пророк інтуїтивно відчув, що нарід, який своє прагнення до волі позначив в минулому так криваво в збройній героїчній боротьбі, не може загинути і стати гноєм для иншого народу, не дивлячись на те, що хвилево він і переможений. Здібність нації до такої боротьби єсть запорукою її життєздатности і осягнення волі в майбутньому. Тільки та нація, що не боролася криваво за свою волю (які б не були висліди цієї боротьби), а покірливо підставляла свою шию під чужинецьке ярмо, не має виглядів на майбутнє.

Ми щасливі тим, що маємо в своєму минулому ці героїчні чини, які так геніяльно змалював і використав пророк для своєї палкої проповіді волі і боротьби за неї.

В своїх творах Шевченко не тільки яскраво ставив перед нацією ідеал політичної волі, незалежности і запалював жагу боротьби за неї, але він ще плекав в нації традицію боротьби, героїчний дух і явраз ті прикмети національного характеру, що так властиві були націоному козацтву і без яких визволення нації єсть гарною мрією.

В сучасній йому атмосфері цілковитого поневолення, національного занепаду, зневіри і байдужости пророк дає яскравий образ рідкальної операції:

Може зйдуть, і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане.

Гниле серце трудне
І вицідять сукровату;
І нал'ють живої
Козацької тії крови
Чистої святої.

Сукровату (сукровицю), як символ, немоги, апатії, мовчазної покірливості, пророк хоче замінити чистою святою кров'ю козацькою, кров'ю героїв-борців, кров'ю боротьби, кров'ю жаги перемоги над гнобителем. І цей вірш єсть найяскравішим синтезом творчості пророка, скерованої до пробудження приспаних сил нації во ім'я боротьби за волю.

Кажуть, що нема пророка на своїй батьківщині, і це в більшості випадків правда, що до сучасників пророка, бо він переростає обставини свого часу і часто буває незрозумілим для сучасного.

Але наш Шевченко ще за свого життя був володарем душ і мав величезний вплив, який чим далі все поширювався і поглиблювався. Світлосяйний ідеал волі, сполучений з чарівною поетичною формою творів Шевченка, знайшли доступ до самих підсвідомих глибин національної душі і там витворили непомітні навіть для самих уважних спостерегачів емоції гніву, боротьби, що з такою силою вибухли після російської революції.

Після російської революції величезний національний рух захопив всю Україну і набрав стихійних форм не до опанування.

Хто з наших старших діячів мріяв колись про щось подібне?

Вони були заскочені розмірами цього руху і почасти через те не могли його опанувати. Може в цьому полягає одна з основних причин неуспіху в перший період боротьби. Але сила цього руху дала змогу в державних формах провадити збройну боротьбу майже чотири роки і то в найтяжких обставинах. Скільки було трагічних і в той же час таких героїчних моментів!

Наша армія виявила надзвичайну моральну силу, перетривавши в таких обставинах.

Нам зараз трудно зробити об'єктивну оцінку тих подій. Але одно безсумнівно: ця наша недавня боротьба єсть нашим величезним національним здобутком, моральній вартості якого не можна й ціни скласти. Цей кількарічний збройний чин нації єсть поважним етапом на шляху до осягнення незалежності; він став початковим моментом того інтенсивного стихійного процесу, що зараз відбувається на Україні і прямує до здійснення заповідженого Шевченком.

Отже сталося по віщому слову нашого пророка і збудеться до кінця.

В. Сальський.

ЕМІГРАЦІЯ — ШЕВЧЕНКОВІ.

Шануючи пам'ять святого імені, що освітлює нам наш визвольний шлях, ми перенесли й на еміграцію добрий звичай в Шевченкові дні

згадувати Тарасове наймення. Але по-за тим ми протягом цілого року здебільшого навіть його не згадуємо, хіба що прочитаємо десь в пресі чи тутешній, чи тогочасній про діяльність Львівського Товариства його імени, чи якоїсь з нових установ, що założено їх на Україні. І здається, ніби ми — закинуті на чужині — й не можемо нічим прислужитися для звеличення його слави.

Тим часом є одна річ, котру для слави Шевченкової конче треба було б зробити, і саме еміграція могла би її найліпше здійснити, використовуючи своє невільне перебування по чужих сторонах.

В одному з чисел «Укр. Життя», що виходить в Подєбрадах, була анонімна замітка про значну україніку по чужих старих журналах. Можемо додати, що поміж тією українікою найповажніше місце посідає «шевченковіана». Мені самому доводилося надібувати чимало перекладів з Шевченка, ілюстрацій до його творів, заміток, що торкаються його імени і т. д. в польських та чеських старих журналах. Припускаю, що подібного матеріялу можна знайти чимало й в пресі інших слов'янських та сусідніх народів. Але ж бере мене сумнів, чи той увесь матеріял кимсь з українців зібрано, чи принаймні занотовано. чи й взагалі вишукано. Ото ж саме ми, інтелігенти українські, що опинились нині по столицях та більших містах Югославії, Чехії, Польщі, Румунії — мусимо взяти собі за обов'язок розшукати, занотувати, вписати, а що можна, то й придбати, — увесь той матеріял, що з'являвся в чужих мовах про нашого Кобзаря, щоб ним збогатити, ті установи, котрі існують для возвеличення його імени: чи то Шевченковий Музей на Україні, чи Наукове Товариство ім. Шевченка в Галичині. До того ж треба додати й повну збірку подібних матеріялів з нашої ж американської преси, почасти і з преси Підкарпатської. Дуже можливо, що і у інших народів, таких, наприклад, як німців, французів, те ж знайшлося б де-що, котре слід виявити.

А тому було б на часі, щоб в дні святкування Шевченка в осередках нашої еміграції про це знялася мова й було б утворено спеціальні гуртки людей, котрі б взяли на себе цю важливу повинність. Можливо, що організованим способом пощастило б розшукати не тільки журнальну, а навіть і газетну «шевченковіану», цінність якої настільки очевидна, що нема чого її тут доводити.

В. К.-С.

КУЛЬТУРА И ПОЛІТИКА

Протиставлення, яке я роблю в заголовку, є чисто умовне. Річ само собою зрозуміла: нема аполітичної культури, як нема, чи вірніше не повинно бути, політики без культури. Але для цих цілей, які має на увазі ця стаття, таке протиставлення являється і допустимим і законним. Я хочу говорити не про взаємовідносини культури й політики взагалі, а про ролю політичних і культурних моментів в роботі еміграції.

Доводиться починати з нагадування загально відомих фактів.

Коли ми сім років тому назад переходили Збруч, залишали ми рідний край, як політичні емігранти: ми виходили з гаслами боротьби і во м'я боротьби. Були серед нас військові, працівники цивільних установ урядових, міністри, активні діячі так численних тоді політичних партій, — люде самого різнородного складу і кольору, але всіх їх об'єднував цей момент боротьби, для всіх їх був характеристичним яскраво висловлений момент політицизму в їх настроях. Коли пригадати ці тодішні партії, можна сказати, що багато було в них випадкового, багато мали вони елементів од політиканства, а не од політики, — все ж таки малось вражіння, що політичні інтереси серед еміграції переважають і що політична робота українською еміграцією буде поставлена в належний спосіб. Минуло сім років з тих часів і зпер, підводячи підрахунки семирічної роботи еміграції, треба сказати, що ми непропорційно мало зробили власне в тій області, де, здавалось колись, заповідалася найбільша активність, найбільша робота. Досягнення нашої роботи в сфері політичної творчости аж надто малі, аж надто скромні.

Наша культурна робота за ці сім років, можна з певністю сказати, дала поважний вклад в скарбницю національної культури; того, що зроблено еміграцією в цій царині, легковажити не можна і біля цієї роботи не пройде мимо добросовісний дослідник.

Не такий втішний образ уявляє наша праця на політичному полі... Е, розуміється, й тут певні досягнення; їх не може не бути, оскільки ми є членами нації, що розвивається і йде невпинно до своєї перемоги і визволення. Але ці досягнення у першу чергу є наслідками не так нашої роботи, як розвитку стихійних процесів на Україні. Політичне життя на еміграції йде надзвичайно млявим темпом; наші політичні партії ледве живіють; та політична література, яку дала і яку дає еміграція, є мінімальна. Відбуваються основні зміни в міжнародних відносинах, висуваються на порядок денний цілком нові проблеми, яких не знало довоєнне життя. Повстають нові питання, в обсягу народньо-господарської політики, в методах державного управління і керування; йде нереоцінка таких основних понять, як парламентаризм і соціалізм. Цілу низку проблем висовує сучасне життя й сучасні відносини на совітській Україні. Все це здебільшого йде поза нами і мимо нас. Доводиться стрічати у нас серед політичної еміграції, навіть такий дивогляд, як політичних емігрантів, які заявляють про свою «принципову» аполітичність.

Це пониження рівня політичних інтересів, політичної активности і творчости на еміграції являється тим більше шкідливим, тим більше загрозливим, що воно з'єднано з таким самим пониженням політичної активности (маємо на увазі не активність стихійну, а виступи і працю організованих громадських груп) на совітському боці. Само собою, мови для виявлення цієї активности там є виключно несприятливі і хотілося б вірити, що тільки ця несприятливістю умов й пояснюється ця відсутність ширшої і більшої активности організованих груп на тому боці. Але тим часом лишається фактом колосальна диспропорція, яка існує між досить інтенсивним темпом культурної

роботи і млявістю, щоб не сказати занепадом, політичного життя, політичних інтересів і тут і там. Й поруч тақ само лишається й лишиться власну державу, повинна мати розвинене і інтенсивне не тільки культурне, а також і політичне життя, повинна виявляти не тільки культурну, а й політичну активність.

Розуміється, все має свої причини й підстави. Має свої причини й та диспропорція між культурною й політичною активністю й тут і на совітському боці. Не буду спинятись ширше на далеких від нас причинах відсутности політичної організованої активности совітського боку. Які б не були вони, в кожному разі режим, що панує там, являється, коли не виправданням, то все таки в значній мірі задовольняючим поясненням відсутности більшої політичної активности там. Спинюсь ширше на ближчій нам нашій емігрантській пасивності. Та диспропорція між розмахом нашої культурної праці й нашої політичної активности, яка має місце, з'явилась в значній мірі як наслідок того, що наша робота пішла по лінії найменшого опору. Були спроби і наміри продовжувати політичну роботу на еміграції; давали вони в перші часи еміграції певні реальні результати. Але час ішов, вичерпувалися матеріальні засоби і можливості, зраджували нерви, втрачалась енергія. Роботу можна було продовжувати лише при присутності найбільшої громадської дисципліни, найбільшої жертвенности і відданости. Їх не вистачало у більшости.

Справа наша перебуває в такому стані, коли для цілей нашої культурної роботи ми вже можемо знайти чужі засоби; в той же час наша політична робота, наша політична акція, як що ми хочемо провадити її так, щоб вона відповідала нашому розумінню національних потреб, може бути оперта лише на власні сили, на власні засоби. Знайшлися ці чужі засоби для організації культурної роботи. Й ми являємося свідками того, як величезний процент нашої політичної еміграції пішов по лінії найменшого опору, використав ті можливості культурної і наукової роботи, які для нього відкрилися. Колишні послы і дипломати, колишні міністри, лідери політичних партій, військові — всі вони в своїй величезній більшості опинились коло наукової і культурної роботи — одні в ролі професорів, другі в ролі студентів. І не тільки опинились коло наукової і культурної роботи, — віддалились їй з таким захопленням, з таким ентузіазмом, що багато забуло про те, що всі вони є все таки лише політичні емігранти.

Я не хочу, щоб мене невірно зрозуміли і перетовмачили мої слова в неналежний спосіб. Не хочу сказати, що ця культурна і наукова робота, яка провадиться, є непотрібна, не збіраюсь її легковажити. Хочу лише підкреслити, що ведення цього роду роботи є лише частиною тих завдань, які лежать на нас, як політичній еміграції. Дуже добре, що обставини склались так, що явилась можливість організувати в ширшому масштабі наукову і культурну роботу в Чехії, що складаються для неї сприятливі обставини у Німеччині. Але не вільно забувати, що ми політичні емігранти і що ця робота ще є не все. Поруч з культурною працею мусить провадитись політична праця. Ми со-

твори́ли висо́кі украї́нські шко́ли, ми виго́тували со́тні підру́чників по різни́х дисци́плінах, низки нау́кових праць; на емі́грації ви́діли́вся ці́лий ка́др нови́х нау́кових си́л для висо́ких шкі́л, з — помі́ж них вже ви́йшло со́тки, коли́ не ти́сячі лю́дей, що покі́нчили украї́нські і чу́жі висо́кі шко́ли, — со́тки пра́вників, ліка́рів, інже́нерів, торгове́льників, со́тки нау́ково підго́товлени́х пра́цьовників для ро́боти в свої́й держа́ві, — чи́сло та́ких лю́дей збі́льшує́ться без пере́рви. Але по-за цією́ всією́ дуже́ корисно́ю і дуже́ потрі́бною ро́ботою ми ча́сто забува́ємо, що́ вся вона́ тут на чу́жині ма́є ли́ше сезо́новий ха́рактер і що́ то́ї держа́ви, в я́кій ми мо́гли б при́класти на́ші зу́силля, ви́користати на́ш до́свід, — вільно́ї само́стійно́ї держа́ви украї́нської — ще́ нема́. Забува́ємо й про́ дру́ге, про́ те, що́ ті, які́ зали́шили́ся в кра́ю, буди́ть підта́ти на́с, мо́же, не́ тільки́ про́ те, які́ ми дипло́ми ді́стали і які́ нау́кові пра́ці на́писали, але́ й та́кож й про́ те, що́ ми зро́били для́ справи ви́зво́лення, — які́ резу́льтати і на́слідки нашо́ї полі́тично́ї ро́боти. А яку́ відпо́відь ми змо́жемо да́ти на та́ке пита́ння? Чи́м в ці́й спра́ві ми змо́жемо похвалити́ся, як за́гал? Мо́же тим, що́ емі́грація́, яка́ числи́ть ти́сячі інтеле́гентів, не́ спромо́глась наві́ть на що́денник; тим, що́ поя́ва кни́жки і вида́вництва полі́тично́го змі́сту скла́дає у на́с рідки́й ви́няток. Мо́же на́шими парті́ями, які́ скла́даю́ться з міні́мально́го чи́сла чле́нів і макси́мально́го чи́сла фракці́й, парті́й, голо́вна ро́бота яких́ поля́гає в пере́ховува́нні парті́йних архі́вів з пе́ред се́ми і де́сяти ро́ків. А мо́же тим, що́ ми «приму́сово» бу́ли апо́літи́чні і безпарті́йні, — ви́зво́лення́ Укра́їни хо́тіли, але́ думали́, що́ воно́ при́йде само́ собо́ю без нашо́ї уча́сти, без нашо́ї ро́боти і без на́ших же́ртв.

Я́ думаю́, що́ коли́ би до́велось да́вати на́м, як ма́сі, відпо́відь на ці́ пита́ння за́втра, вря́д чи́ вона́ бу́ла би́ при́знана задо́вольня́ючою. Бо́ та ро́бота, яка́ прова́диться́ оди́нцями́ і мали́ми гу́ртками, не́ мо́гла́ би́ врятува́ти на́с, як за́гал.

Наді́шов ча́с, коли́ нашо́ю спра́вою поча́в вже́ ви́разно́ ціка́витись ши́рокий європе́йський сві́т, коли́ у чу́жих на́ше пита́ння вже́ сто́їть на порядко́ві денно́му. Свідо́мість то́го, що́ набли́жає́ться кра́й панува́нню оку́пантів на Укра́їні, ста́є за́гално́ю. Кра́йня́ пора́ наді́йшла́ й для́ нашо́го за́галу́ ще́ раз осно́вно́ передума́ти, які́ обов'я́ки і завдан́ня ле́жать на́с, як полі́тичної́ емі́грації́. Передума́ти і зро́бити нале́жні висно́вки з ситуа́ції сьо́годняшнього́ дня́. Зро́зумі́ти, що́ при́ вели́чезній ро́лі культу́рної ро́боти, яку́ ми прова́димо, ле́жать на́с мо́же ще́ важні́ші, ще́ відпо́відальні́ші полі́тичні́ завдан́ня.

В. Са́довський.

ДВА СВІТОГЛЯДИ.

В на́шій полі́тичній публі́цисти́ці мо́жна на́трапати́ на думки́ про́ те, що́ і́снують «два́ рі́жні сві́тогляди́» — по́ нево́леного́ украї́нського́ наро́ду та́ пану́ючого́ моско́вського́.

Ме́ні зда́ється́, що́ та́кі по́гляди́ не́ відпо́відаю́ть дійсно́сті. Ця́

боротьба не є лише вислідом «панського» світогляду московської нації, а навпаки цей світогляд сам є показником певного ступня боротьби і є наслідком протилежності інтересів двох цих націй.

Колись царат стояв на сторожі інтересів московської нації, а тому Чернишевські та Добролюбови й інші могли собі дозволяти розкші инколи пококетувати своїм «свободомислієм» що-до українців. Але царат упав і московська інтелігенція мусіла із «стану надзвичайної байдужости до знущань над українським народом» вийти, поміркувати над інтересами своєї нації й зайняти становище відповідне цим інтересам, бо тепер московський нарід має сам дбати за себе. Цим пояснюється чому кожча московська політична група з «байдужого становища» переходила у вороже негайн як тільки на неї спадала відповідальність за інтереси свого народу.

А інтереси ті — ось які: економічні інтереси московського народу з неблаганою конечністю змушують московський нарід хотіти панувати над тою ж територією, яку заселює і над якою хоче панувати український нарід.

Захопивши, завдяки слабому опору, незконсолідованности і мало-свідомости українського народу, його територію, московська нація, вважаючи Україну, по влучному вислову червоних реставраторів московської імперії, «всеросійской кочегаркой, всеросійской сахарницею і всеросійской житницею», — використовує природні багатства і живу силу населення так, як вона хоче і як їй потрібно.

Позірну ж суперечність «свободолюбивих» принципів у найширших демократів можна з'ясувати психологично просто: як найліпшому демократові його демократизм не перешкодив би обуритися на коня, чи иншу робочу худобу, котрій «забаглося» (як він би сказав) прийняти активну участь у розподілі продуктів і виділити окремо здобутки своєї праці, так і найбільшому московському інтернаціоналістові, який стоїть за самоозначення націй, голошені ним абст. актні принципи не перешкоджають боротися з українцями, які намагаються здійснювати їх.

У нас звикли писати й доводити, що, мовляв, властиво московський нарід нічого не втратив би, дозволивши господарювати своїми багатствами иншим поневоленим ним народам. Звичайно, в правдивість такого твердження може повірити хіба дуже «наївний» росіянин, за те вірить ксжний пересічний українець. З огляду на це мені здається кориснішим було б для нас, коли б ми почали ставити справу ясно, напр. так: ми знаємо, що коли б ми мали свою державу то, використали б з часом зручність сусідства кам'яного вугілля з залізом, а тим самим зруйнували б відповідну галузь московського промислу, переставши постачати москалям півфабрикати; знаємо, що найбільше догідні умови ввозу тих фабричних виробів, котрих не маємо, дали б ми або тим, котрі нам постачали найкращі вироби, або тим, котрі купували б наші вироби, але в кожному разі не тим, що дають нам казна що, та з метою

охоронити себе від конкуренції підписують некорисні для нас умови з іншими державами. Знаючи це все, ми свідомі того, що від створення нашої держави мала б великі втрати ціла московська нація (як капіталісти, так і робітники та урядовці) і що тому саме ми лише силою можемо зреалізувати наші державницькі стремління, та що добре розуміємо ті причини, які змушують московську інтелігенцію вишукувати аргументи проти нас і що лише психологія народу пануючого допомагає їм провадити успішну боротьбу з нами.

Отже властиво «два світогляди» самі є наслідком реальних економічних потреб та інтересів московського й українського народів. і коли московський світогляд з часом і зможе змінитися, то лише хіба після того, як українці змусять силою визнати неможливими всякі спроби поневолити себе або поставити в політичну чи економічну залежність. Але це може статися лише після того, як українці змінять свій власний світогляд, перестануть дебатовати з москалями на теми про «порозуміння», реагуючи на кожне кивання пальця московського політика, який бачить, що ще є можливість «об'єгорити простадушнаво хахла».

Гадаю, що для того, щоб говорити про «порозуміння», то треба мати якісь спільні інтереси, а я не бачу таких між нами і москвинами, бо вони, хоч й не погоджуються з існуючим устроєм Росії, хоч і бажають змінити його на інший більше відповідний, на їхню думку, для блага московського народу, але певно ніхто з них не думає боротися за зменшення Росії, або за незалежнення від неї її колоній. А коли так, то спільно ми можемо дійти з москвинами лише до Києва, але Київ займуть вони, як це зробив уже раз Денікін. А інакше може статися лише тоді, коли ми замість «шукати порозуміння» (як це робила й Галицька Начальна Команда) шукатимемо способів широко обговорити справу неможливості такого порозуміння з ними тому, що наші наміри перехреснуються, та поширити свідомість протилежності наших інтересів серед наших мас. Коли ми цього не зробимо, коли не усвідомимо собі, що шлях до Києва йде лише через збройну боротьбу з Росією, тоді, в момент нового здвигу на сході Європи — будемо знову довірливо виставляти свою артилерію на фланговий удар «можливих приятелів» та скеруємо енергію нації проти дрібних наймитів московської державної ідеї, а не на боротьбу з нею та її справжніми носіями.

Словом, першим засобом для зміни московського світогляду (оскільки кого цікавить така висока педагогічна місія), на мою думку є зміна нашого власного, а для цього необхідно подібно Катону кожному нашу статтю, кожному промову і кожному книжку кінчати словами: «Caeterum senso Moscoviam delendam esse» (Все ж думаю, що Московію треба зруйнувати).

На цьому кінчаю свою статтю, сподіваючися, що вона викличе необхідну в цій справі дискусію та перегляд наших національних позицій.

I. M.

МАЛЕНЬКИЙ ФЕЛЬСТОН.

«Український вопрось»

«Русские добродушные медведи» після довголітньої сплячки відкрили очі і аж ахнули від здивовання.

Перед ними замість «полтавських галушок», «вареників» і «медленної походки кь воламь», стояв, задумливо зігнувшись, «український вопрось».

— От так штука! От несподіванка! Це вам, панове, не жарти! А що як він випростається у весь свій зріст?

В уяві ведмедів «український вопрось» випростався і став скидатися на мало симпатичну «рогатину».

— Треба з ним негайно покінчити! — вирішили ведмеді і взялися за його «кто во что гораздъ».

Взялись однодушно, одностаино з усіх боків його валити.

А він, сакраментський, ані з місця!

Хоч би тобі хвостом одмахнувся!

Взялись всі разом. І чим більше насідали вони на «вопрось», тим більше, здавалось, він випростувався і тим дужче скидався на «рогатину».

— Бийте його по німецькому місці: це його Ахилесова п'ята!

Ударили:

— Петлюра привель нѣмцевъ!

А «український вопрось» тільки усміхається. Мовляв: «ех, ви, ведмедики! Так хоч би пригадати зуміли недавнє минуле! Хіба Петлюра не був кинутий німцями в тюрму і хіба він сміливо й чесно не сказав правди в очі самому Айхгорну, і хіба не цитувала його листа вся українська преса?!»

— Та не туди вдарили! Венедикт Александрович, бийте не по Айхгорну, а бийте по Берлінському Інституту, по Гренеру, по Гренеру!

Венедикт Александрович, махнув рукою на своє сиве волосся, розмахнувся і так ударив по німецькому університету, де знайшов собі притулок Український Інститут, так луснув, що аж сам генерал Гренер вискочив подивитися.

— А-а! Das sind russische Bären, die ihre Schädel ausprobieren! розчаровано протяг він і пішов по своїх справах.

А «український вопрось» стоїть собі і усміхається. Мовляв: «сказано, ведмеді! далі своїє берлоги не бачать! Дались їм німці в знаки. А в чехів, у Празі, хіба нема українських інститутів, університетів і академій? А що ці диваки заспівають, як за місяць чи за рік повстане такий же інститут і у Варшаві, і у Лондоні?»

Хтось вибухнув:

— Украинскаго вопроса вообще не существует!

Це була найлегша розв'язка «вопроса». І всі дружнім хором підхопили:

— Нїть, не было, не будеть!

В цей мент «українській впрось» чхнув, і всі угледіли: стоїть він, витирає вуса і усміхається:

Мовляв: «чхаю — ergo sum!»

— Шульгіна, Шульгіна Василя Витальевича кличте! Самому Венедикту Александровичу не впоратись!

Прийшов Шульгин, взяв булаву, набиту реакційною бавовною із старої ковдри Іловайського, і чусь! по історичному місці!

— Ви, — каже, — господинь «українській впрось» — русській, дважды русській!

А «українській впрось» хоч би тобі почухався. Стоїть і загадково усміхається. Мовляв: «та я сам без Вас знаю, що я в десятеро більш руській, ніж ви, та породи я не ведмежої і духу иншого».

— Кличте Королевича з Білгороду! Отой мовляв все знає, на Україні займав найвищі посади, все, як на долоні бачить.

Прибіг Королевич-Всезнайко, приніс цілий мішок фотографій, — документів. Ведмеді аж руки потирають та тішаться.

От Королевич і почав:

— Во время войны прїхаль Грушевскій въ Кіевъ и сталъ издавать «Раду».

Тут уже «українській впрось» не видержав. Та як розреготеться, аж ведмеді повідскакували. А П. Н. Мілюков підійшов до В. А. Мякотина, взяв його під руку і сказав пошепки:

— Просто уши вянуть? Вѣдь «Раду»-то основаль Е. Х. Чикаленко еще въ 1905 году. Пойдемте, Венедиктъ Александровичъ, а то, чего добраго, Петръ Бернгардовичъ вмѣшается въ этотъ «странный споръ»...

— Знаете что? — многозначно запитав Мякотин, — побѣжимъ за штыками!

Мілюков почухав потилицю:

— Вамъ это удобно, какъ социалисту?... Я, видите...

— Очень, очень удобно, — перебив Мякотин.

— Ну, я развѣ для моціона!

І обидва «мастистые ученые» побігли. Мякотин швидко, навмання, по чім зря навпростець, а Мілюков потюпцем, обминаючи калюжі, і чухаючи то лоба, то потилицю.

Нем-Тудо

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

ПОЛЄМИКА МІЖ СТЕНЛІ БАЛДВІНОМ ТА РАМЗАЄМ МАК-ДОНАЛЬДОМ.

Англійські газети опублікували листи лідера Labour Party Мак-Дональда та лідера консервативної, тепер урядової, партії Балдвіна до відповідних кандидатів на часткових виборах в малому місті Stourbridge. У такий спосіб в Англії часто розпочинається велика політична кампанія що має своє закінчення в парламенті, і тому цими листами зацікавилася і континентальна преса.

Першим вислав свого листа, як і подобає, лідер опозиції Мак-Дональд. Він розпочинає з різкої критики тронної промови короля, яка, як відомо, в Англії має змістом накреслений в загальних рисах програм кабінету міністрів, бо ж складає її завжди голова уряду.

— Ми прослухали, — каже він, — промову, яка безперечно досягла вищої точки нездарности, змішаної з лихою волею. Начеб то в Англії і не існує зараз соціальної проблеми, що, мов шашель, точить життя нашого народу... Не видно, щоб уряд скільки будь уважно зайнятий був питанням безробіття... Єдина поважна точка промови — це напад на Trade Union'и (справа йде про обмеження користування грiшми професійних організацій на політичні цілі та про намір уряду перевести закон про заборону генеральної забастовки)... Цілий уряд не об'єднаний ні в чому, крім плачів про репресивні закони; в середині він розбитий на різні табори. Коли сьогодні що будь скаже Черчилль, завтра Чемберлен скаже протилежне... Консерватори кричать на івалт, домагаючись розриву з Китаєм, а це до наших міжнародних непокоїв може додати ще нові та посилює анти-британські елементи на цілому світі. І уряд, добре знаючи, що від цієї чинности може бути лише вказаний нами результат, хитається на всі боки, не знаючи, що робити. Він посилає війська до Шанхаю, граючись з вогнем та фактично збільшуючи небезпеку британських підданих на Далекому Сході.

Листа прем'єр-міністра до кандидата консервативної партії одіслав мабуть одночасно, але він відповідає скісно на все головне, що єсть в листі лідера Labour-Party. Стеглі Балдвін промовчує про те, що Рамзай Мак-Дональд, коли був на члі владі, ще менше зробив для вирішення проблеми безробіття, хоч у 1924 р. це було легшим ділом, ніж у 1927 р., після довгомісячної забастовки, підтриманої і Мак-Дональдом. Він тільки вказує на те, що соціальні питання не занедбані його кабінетом, і спирається більше на питаннях закордонної політики, яка досі в Англії була завжди спільною і для уряду і для опозиції, про що час од часу дозволяє собі забувати лідер англійських соціалістів.

— Останні події, — пише Балдвін, — на Далекому Сході та становище, яке зайняла до цих подій соціалістична партія, ще раз доводять той факт, оскільки ця партія мало здібала витримати на своїх плечах національну відповідальність. Громадська війна утворила зараз в Китаю становище, яке до найвищої міри непокоїть британський уряд; особливо ж непокоїть його стан безпеки для життя британських підданих, бо всі вони там — люде праці в справжньому змісті цього слова. Соціалісти зробили все, що могли, аби перенести це питання до політичної площини, не дбаючи зовсім про наслідки цього маневра для британських громадян, що перебувають у Китаю. Labour Party користується кожною нагодсю, аби представити в ліхому світлі всі наші наміри й змагання не тільки в Англії, але й у самому Китаю, для чого вона ввійшла в безпосередні стосунки з одною із сторін, що ведуть там громадську війну. Коли вірити соціалістам, то треба думати, що вони охоче оддали б долю британських громадян, — чоловіків, жінок та дітей, — на розсуд китайців; роздратованих та запалених жорстокою антибританською пропагандою. Чи ж справді Labour Party в такий спосіб уявляє собі ту національну відповідальність, що лежить на плечах британського уряду? — Закінчує британський прем'єр жорстокою критикою ідеї диктатури пролетаріату, яку беруть де-хто з англійських соціалістів, бо вбачас в цій ідеї лютого ворога закладів британського політичного ладу: а саме, волі особи, волі слова й друку, волі думки та волі чинности.

Невідомо за аз, як випадуть вибори у Stourbridge у наслідок цієї політики, але вже сьогодні можна приповісти, на чийому боці буде перевага, коли цю полеміку буде внесено на ширший форум і поставлено на инший ґрунт. Мак-Дональд мав у свому листі з'єсередити боротьбу на соціальних питаннях, але його противник переніс її до найбільш пекучих зараз площин. Властиво, ми вже можемо зробити її підрахунок сил. По боці Балдвіна крім вірної йому консервативної партії, уже став один

із самих поважних вождів англійського лібералізму, а саме лорд Грей, зробивши це своєю промовою, що він її виголосив перед текстильними робітниками.

— У китайських справах, — сказав колишній британський міністр закордонних справ, — уряд не міг зробити нічого іншого, як послати війська, бо цього вимагала сама звичайна обережність. Хіба ви, — запитав він у робітників, — можете гарантувати, що в Китаю зараз існує така авторитетна влада, яка взяла б на себе обов'язок стримати ексцеси китайського населення? А коли б навіть така влада існувала і погодилася би, то чи могла б вона фактично виконати цей обов'язок?

Як констатує «Daily Telegraph», промова ця зробила на робітників велике враження, і можна гадати, що далеко не всі вони стануть на бік Мак-Дональда у цій справі. Та й сам лідер Labour Party, коли од слова дійде до чину, мабуть таки не втримається на своїй сучасній офіційно-соціалістичній позиції. Вся його минулість говорить за це, і в «Тризубі» були вже наведені певні факти, що вказують на можливість такої зміни.

А тим часом боротьба між двома течіями британської зовнішньої політики загострюється; при тому вістря її, як це часто буває в англійській практиці, спрямовано в такий бік і торкається таких річей, про які не згадано ні словом ні в листах Мак-Дональда та Балдвіна, ні в промові лорда Грея. До центра нападу та оборони поставлено, начеб то несподівано, а в дійсності — цілком логічно — большевиків та СССР, бо ж це про них була мовля виступах британських політиків, хоч їх й не названо там. Як повідомляють газети, англійський кабінет виробив та одіслав до СССР ноту протеста проти змішування большевиків до внутрішніх справ у Китаю та підсилення антибританської пропаганди, загрожуючи повним розривом дипломатичних зносин. З другого боку, як повідомляють ті самі газети, у групі комуністів, що прибула з Москви до Кантону, знаходиться також і один з лідерів лівого крила Labour Party Томас Ман. Час чину, явна річ, наближається.

«Геть з нечестивими!»

Увагу цілого світу звернено зараз на ноту, послану 23 лютого совітському уряду британським міністром закордонних справ. У попередніх числах «Тризуба» ми детально вказували на причини, що неминуче й неворотимо тягнуть Англію та СССР до розриву та до нещадної боротьби, яка може й мусить закінчитися загибеллю одного з противників. Стали один проти одного два політичних і соціальних світогляди, дві протилежні державні структури, два протирічних, — що їх не можна замирити, — принципи й методи співжиття людства. Н та 23 лютого тільки початок відкритого конфлікту, який уже давно перейшов усі стадії прикритого підготовки. На долю Англії випала релія бути авангардом цивілізованого світу в цій справі. — За останні десять літ, — пише з цього приводу «Observer», совіти стали реальню причиною непокоїв та розрухів на цілій земній кулі. Англія, поки то було можливо, терпіла й мовчала. Але тепер британський уряд звернувся до большевиків з останнім словом попередження. Цілий світ відчуває себе втомленим од діяльнсти цих людей, що порушують загальний мир. І ксли в М скві носитимуться й надалі з ідеєю громадянської світової війни та вестимуть пропаганду в цьому напрямі в усіх країнах, то тоді по цілому людству залунає заклик: Ecrazez l'infame! — Геть з нечестивими!

Наведемо кілька важливіших уступів з англійської ноти.

— Віднссяни, — говорить в ноті, — що існують між британським урядом та урядом СССР, продовжують бути наявно дуже мало задовольняючими. 4 червня 1923 року совітський уряд урочисто підписав таку згоду:

— совітський уряд зобов'язаний не допомагати ні шляхом субсидій та ні в який інший спосіб ні особі, ні установі, ані агентурі, що мають своєю метою поширювати незадоволення або підготувати революцію, в якій будь частині британської імперії... а також і вимагати од своїх представників та од своїх урядовців пильного виконання вказаного обов'язку. — Нагадуючи точні слова цієї згоди Рамзай Мак-Дональд писав до Раковського 24 жовтня 1924 року: — Ні один уряд не може собі дозволити залагоджувати які будь справи з чужим урядом, — хоч би він і мав з цим останнім коректні дипломатичні зносини, — коли в той самий час певна організація пропаганди звязана з цим чужим урядом, підбурює громадян першої держави складати змови або підготовувати революцію з метою скинути уряд даної держави. — І от, після цього попередження, — пише Остен Чемберлен, — мені доводилось ще не раз звертати увагу созітських представників у нашій країні на те, що їх урочисті зобов'язання постійно порушуються. Тому то, доки сучасні вожді СССР, — чи то будуть члени уряду, чи члени Політбюро, — яке єсть справжнюю руководною владою СССР, — чи совітські послы за кордоном, — доки вони будуть публічно проголошувати декларації, спрямовані проти Англії, або робити заяви що-до світової революції, доти не буде можливим поліпшення наших відносин.

— Публічні заяви людей, що мають в Росії найвищі посади, цілковито протирічать тим запевненням доброї волі, які даються совітськими представниками закордоном у неопублічних їх розмовах та лобаченнях. Так, наприклад, — пояснює Остен Чемберлен, — Крассін, колишній довірений по справах СССР у Лондоні, сказав мені в жовтні минулого року, що він дістав з Москви інструкції завітати нас у щирому бажанню соціалістичного уряду усунути усі елементи незгоди та встановити приятельські відносини з англійським урядом. А в тім, в той же самий час, як Крассін виконував у Лондоні ці інструкції, у Москві продовжувалась звичайна кампанія наклепів та брехні проти Англії, і сам комісар по міжнародніх справах, Чичерин, азтор інструкції Крассіну, вважав віднозідним прийняти в ній участь.

— Британський уряд, — говориться наприкінці ноти, — не вмішується ні з якого боку ні до внутрішніх справ Росії, ні до утвореної нею форми державної влади. Усе ж, чого він вимагає, зводиться до того, аби московський уряд не вмішувався до справ чисто британських та утримувався од якого будь ворожого акта проти англійських громадян. Тому британський уряд вважає необхідним найсуворішим способом попередити СССР, що терпеливість британської громадської опінії має певні межі, за які небезпечно кому будь переходити. —

Нота ця дійшла до большевиків трохи незвиклим шляхом. Англійський урядовець заніс її до посольства та віддав швейцарові, не захотівши бачити когось із членів легації. А швейцар, гадаючи, що це якийсь неважний папірець, передав її кому слід лише другого дня, через що совітський уповноважений тов. Розентольц дізнався про її зміст з англійських газет. Тим часом все ж таки за якісь три дні московські політики написали та одіслали британському урядові свою відповідь, хоч властиво англійську ноту написано в такий спосіб, що відповідь не неї була необов'язковою. Большевицьку ноту за слабого Чичерина підписав Литвинов, той самий, що його свого часу виганяли з Англії.

У своїй ноті большевики ні в чому не виправдуються і ні од чого не зрікаються, а замість того вони атакують англійський уряд. Ціла вина за конфлікт, на їхню гадку падає не на них, а на Англію, що ставиться до СССР не так, як Москва того собі бажає. Ніколи ніяких згод совітська влада, мовляв, не порушала, а згоду увесь час порушує британський уряд. Ненормальний стан англо-совітських відносин, як це доводить Литвинов, залежить од того, що в свому поводженню що-до СССР британський уряд свідомо ухиляється од міжнародніх звичаїв і навіть од звичайних правил пристойности, бо ж зін періодично виступає проти совітів з загальними обвинуваченнями, відмовляючись од залагодження

висхідних вимог та скарж або дорогою дипломатичних пересправ, або шляхом спеціальних конференцій, одночасно з тим британський уряд в своїх намірах настирливо змінює настрійні, а то й інтернаціональні установи з офіційним урядом ССРСР. Так само і в цій ноті англійський уряд вжив що-до Чичерина тон нечуваний, що не має прецедентів. Наподобуючи англійську ноту, Литвінов говорить також і про громадську опінію ССРСР і ляскає британського міністра тим, що ця опінія згадає ролю, яку Англія грала в часи перших військових інтервенцій проти московської влади. Наприкінці однак совітська нота, говорить про те, що московський уряд підтверджує інструкцію Красіну, яку згадано в англійській ноті, та готовий розпочати пересправи для залагодження тертя та непорозумінь.

Обміном цих нот закінчився перший офіційний акт розпочатого конфлікту, бо британський уряд вирішив не відповідати більшовикам нічого.

Британська громадська опінія в цьому конфлікті, як здається, без жадного винятку, — бо ж комуністи в Англії свої преси не мають, — одностайно стоїть за своїм урядом. Ноту до совітів вона ухвалила, до совітської ноти поставилась презирливо-спокійно. Найкраще цей настрій виявлений газетою «Daily Mail», яка своєю статтю з приводу обох нот закінчила своєрідною сентенцією: «хто знижається до дискусії з бандитами, мусить розуміти, що він наражається на образи».

Французька преса, крім органів, відданих Москві та ССРСР, у різних варіаціях говорить про те, що совітська нота являється провокацією британського уряду та внаслідок на те, що ніяка політика замирення та погодження, подібна до політики Люкарно, не можлива з таким контрагентом, як московська влада. Де-які з французьких газет, як «Temps» ідуть далі, висловлюючи думку, що «сучасна інтернаціональна політика совітів матиме свій кінець лише тоді, коли скінчиться сам совітський режим; що в даних умовах існує єдине питання, єдине важливе питання, а саме — знати, в який день британський уряд одмовиться од того, щоб робити попередження та перейде до чину».

Німецька преса занепокоєна, що найліпше виявлено газетою «Berliner Tageblatt», що пише про «небезпечну еволюцію», яку переходять англо-совітські справи. Англія, на думку газети, не має наміру провокувати негайний конфлікт; вона тільки виявила волю до оборони проти російських впливів, що прагнуть проти неї на цілому світі. Однак ніхто, навіть і сама Англія, не знає, як далеко все це може зайти, бо ж саме щире бажання уникнути війни не може бути достатною гарантією для миру.

* *

Майже вся європейська преса з приводу англо-московського конфлікту ще раз поставила на порядок дня і питання по суті: що таке більшовизм і чого від нього можна чекати? Статті на ці теми цікаві тим, що з них видно, як за останній час поглибилося у Європі зрозуміння того політичного явища, що народилося, розцвіло та в'яне зараз і на московському ґрунті, такому далекому і неподібному до ґрунтів європейських. Для характеристики таких настроїв наведемо одну із статей, надруковану в «Journal de Genève», одному із самих непристрасних і поважних органів в цілому світі. Женевська газета, торкаючись англо-совітських відносин, пише:

«Нота, що її вислав Остен Чемберлен на адресу російського уряду, щоста по черзі серед інших, до неї подібних. Вона тотожна з тими нотами, що їх висилав британський уряд сто тридцять літ тому до французької Директорії, і залишиться такою самою недійсною, як були і ті попередні ноти. Але вона в спосіб незвичайно цікавий висвітлює природу відносин совітського уряду до інших держав, а також і причини, чому ці відносини не можуть бути приятельськими.»

«Росію — з одного боку, а решту світу — з другого розділяють не ті чи інші інтереси, а концепції, світогляди. Можливо, звичайно, що і інтереси Росії протилежні інтересам інших країн, — це явище, цілком було б зовсім нормальне, бо ж в цьому — самий підклад міжнародного життя.»

Але не в них полягає глибока причина взаємного недовіря, що повстало на наших очах між Англією та совітами. Дійсна причина непокою, що його вносять совіти до міжнародного життя, — вносять його самим існуванням своїм, — полягає в тому, що большевицький уряд спірається на базу, одмінну од бази інших урядів.

«На протязі 19-го століття світ пережив епоху відносної політичної та соціальної стабілізації, коли всі уряди, тому що вони були більш менш тої самої природи, не мали інтересу підкопувати фундаменти один у одного. Цей факт давав можливість міжнароднім відносинам розвиватися в атмосфері відносного довіря. Але як тільки до цього, так би мовити, концерту, завели режим революційного походження, всі інші уряди зараз же почували себе zagrożеними. Це виявилось тоді, за часи Великої Французької революції, коли французькі посольства стали закладами політичної пропаганди проти монархії та проти аристократії; це повторюється сьогодні, коли російські дипломатичні представництва працюють всюди проти соціального ладу.

«Правда, сучасні правителі російські, як здається, начеб то не від того, щоб залишити занадто вже просту ідею, ніби вони можуть перекинути революцію до цілої Європи. Вони перестали начеб то вірити, що вони зречені або на поширення своєї влади, або на смерть. Але вони не можуть перешкодити тому, що вже сама присутність їхніх агентів в тій чи иншій країні підбадьорює противників сталого порядку.

«Совітський уряд, по-перше, репрезентує собою в світі новий соціальний лад. Не який новий, справедливіший чи ідеально-кращий лад, а просто — одмінний од усіх інших. Існування совітів, як здається, — для тих, хто вважає себе скривдженим долею, — уявляється доказом тому, що може прийти черга і на них, що і вони можуть стати також гнобителями. Навіть колиб совітські агенти і не робили жадної пропаганди, саме існування їх було б уже прапором революції.

«По-друге, совіти репрезентують собою нове розуміння державности. В той час, як старий світ розуміння батьківщини зв'язує чи з спільною мовою, чи з спільними історичними традиціями, сучасні росіяне базую свої державности вважають соціальною організацією. Вони утворили федеративну державу, де народи користуються вільно рідною мовою, однак з умовою — ісповідувати комуністичні соціальні принципи. Явна річ, що така умова прямує до зруйнування основного фундаменту, на якому стоять інші держави.

«Але совітський уряд — не тільки прапор нового соціального та державного ладу: він разом з тим не що инше, як політична партія з інтернаціональними тенденціями. Тому то і усталилося в Росії неминуче злиття діяльности офіційних совітських органів з революційною чинністю комуністичної партії».

«Та й це ще не все. Сучасний російський уряд одночасно являється і комерційним підприємством, єдиною торговельною фірмою, яка має право існувати в Росії. Совітські дипломати суть разом з тим і комерсанти. І от в той час, як комерсанти всіх інших країн мусять провадити свою працю ізольовано, несучи на собі усю небезпеку, яка випливає з конкуренції, російські коммі-воіяжери у своїх справах прикриті дипломатичною недоторкальністю.

«Явна річ, що при таких умовах буржуазні уряди виявляють що-до совітів певне недовіря та певне побоювання. Але немає більшої пошести- як побоювання та недовіря, і тому сучасний російський уряд в свою чергу відчуває себе переслідуваним.

«Нема в цілому світі ні одного уряду, щоб його дипломатичні принципи були такими шаблонними та реакційними, як принципи революційного совітського уряду. Буржуазні уряди зрозуміли, що в світі переходить зараз певна еволюція, і тому вони почали пристосовуватися до Ліги Націй. У Москві — навпаки; там ще її досі живуть в атмосфері Святої Згоди, що розпльвлася у повітрі вже сто літ тому. Совіти бачать скрізь лише коаліції та змови, пригноблення малих держав великими, задумані

зійти, комбінації, вихоплені з Апокаліпсису. Московська влада нічого не знає з нових гарантій з міжнароднього права. Скрізь та всюди їй ввижається рука Англії.

«До того, що сучасний російський уряд почуває себе ізольованим, спричинилися перш за все його власні політичні концепції. Між ним та іншими урядами немає ні рівності, ні солідарності. Москва недавно зробила заяву, що вона не може приступити на принцип арбітражного суду, бо по-за межами Росії не можна знайти арбітра, який у справах між Росією та іншими державами міг би zostаватися непристрасним. З тої самої причини гарантії безпеки, що зараз в такій пошані в цілому світі, не можуть бути прикладені до сучасної Росії, бо ж вона потребує не стільки безпеки держави, скільки безпечного існування певного політичного товариства.

«Наведені приклади, притамані самій природі совітів, демонструють труднощі самої проблеми. Сучасна російська влада, організуючи в Азії антибританську лігу, підіймаючи Китай проти Англії, ведучи пропаганду в Індії та агітуючи в Афганістані, вважає, що тим вона працює для своєї власної безпеки. Природа совітської влади така, що боронитися вона може, тільки наступаючи.

«Таку природу має, такими рисами означена совітська загроза, що тяжить зараз над цілим світом».

Од такої характеристики совітів та московської небезпеки, як здається, справді таки недалеко до сподіванок англійської газети, що цілий світ розпочне активну підготовку антибольшевицької чинності під гаслом:

«Геть з нечестивими!».

Observer.

Листи селянина з Ставропольщини.*)

IX.

Я здорово обрадувався, що ви й цього мого листа напечатавали, тільки мені жалко, як ніхто не уйме віри моїм словам. Я від душі прошу, щоб вірили до ідного словечка, бо в кождім моїм слові нема ні ідного зерна неправди. Ви повірте, що у нас відколи свобода, то така настала смута, що не іден чесний труженик ходить, як віл під обухом: закурений, загорумлений, без радости, без веселости і клене все на світі і клене того, хто цюю свободу видумав. Я вам скажу ще й такий примір: непочуєш ні від кого пісні гарної, як то колись чуть було. Часом буває, що й почуєш від якого старого чоловіка, мурликає якусь пісню, але якусь тану, що аж сум бере, витягає таким голосом, аж сумно слухать з боку, не мов гая чайка, що ходить по болоті та й ригиче, або пугач поховавкує наче віщує якусь гибель.

По мому зрілому розсудку — не пройде год, дза і цієї нашій советській владі буде неминуща гибель. Ви повірте, що її жде даже той, хто бажав її.

Скільки ця власть розвела безпризорних та злодійні та розбійників, а самі великі злочинці-комуністи, але їх такі самі й судять і виправдують, а як хлібороб не успе в указаний срок заплатити ім чортам продгалогу, то зараз арестуют його, описуют, просто біда! Може з тих людей утікачів за кордон, не іден думає, що там у нас на родині живуть люди весело, розкішно, а ми тут бідуем та горуем на чужині, як билиночка в долі, що нема нам ні щастя, ні волі, відірвані від своїх рідних степів, сімейства, від всего наймилішого найріднішого. Правда, що нема нічого наймилішого для чоловіка як родина і про родину згадувать. Но во всяком случаі, як

*) Диви «Тризуб», ч. 8.

би був такий куток, куди б можна було виїхати з ССРСР, то я виїхав би і не спомянув би за свій рідний край! Настільки опротивіла оця проклята свобода. Цією свободою радіє тільки Ленінська сволота: що от мов Ленін, те та те видумав та зробив. По тому зін те зробив, що той хитрий москаль, що підмовив чумаків долотом рибу ловити, а тим часом, як його товариші позабирали готову рибу з чумацьких возів. Тоді його товариші, оті обманчики і разбійники, вихваляли його: от мов наш старший умів так зробити! Отакі у нас і Леніна хвалять. Як-би він (Ленін) перед вів такий рідному краєві, а так що ж? він тільки розвратив, заразив увесь земной шар! А тепер, чи настає такий час, коли правда подолає кривду і почне панувати на землі? У нас дожидають чого то із жовтої раси...

Оце недавно була у нас сельская сходка. Председатель партейний почав ораторствовать, як мов по других государствах послідували Ленінському приміру. Але один старий чоловік, що стояв позаді товпи, проговорив так: я, каже, думав, що є де небудь таке государство, що в ній нема цієї зарази, що в нас, я б перший луда тікав би і не оглядався б як той праведний Лот з города Содомы й Гомора. Але ці слова зараз один лихий чоловік, що стояв біля його, доніс председателю, а той звелів арештувати старого.

Пишу вам всі дрібниці которі стрічаються мені бачити і чути. Я оце, як тільки почну вам писати, то не можу не розказати де болить і що болить, я знаю, що це вас інтересує. Вибачте, що на цей раз мало написав.

Хроніка.

У ФРАНЦІЇ.

— 4 - ий з'їзд Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. Генеральною Радою Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції остаточно вирішено скликати 4-ий з'їздна 16 і 17 квітня цього року у Парижі. Відкрито з'їзд буде 16-го в суботу о 4-ій годині по полудні. Треба відмітити, що останніми часами поступили з провінції від декількох нових громад заяви про бажання вступити до союзу. Взагалі ж в життю організованої української еміграції у Франції помітно оживлення і збільшення інтересу до центрального свого органу — Союзу. Є певні підстави думати, що з'їзд має бути чисельним і продуктивним. Час для з'їзду — свята вибрано дуже влучно, бо це полегшує приїзд більшого числа делегатів.

— Український церковний з'їзд у Франції. Церковна Рада вирішила скликати український церковний з'їзд на 18 квітня цього року в Парижі. Пристосовано його до 4-го з'їзду союзу для того, що б не витратити зайвих коштів на подорож делегатів. Таким побитом громади, що входять до українських парафій у Франції, матимуть змогу брати участь в обох з'їздах через тих самих делегатів. Треба сподіватися що церковний з'їзд остаточно поладить справу тривного існування Української Православної Автокефальної Церкви у Франції. До цієї пори ця справа не стояла на належній височині, як з боку задоволення релігійних потреб української еміграції, так і з боку сталого і упорядкованого мате-

ріального забезпечення життя парафії, як от утримання регулярне священника та інші видатки.

— Церковна Рада Парижської парафії Української Автокефальної Православної Церкви звертається до братів і сестер українців з закликом:

Українська парафія в Парижі існує з липня 1926 року. Є панотець Павло Гречишкін. Найдено помешкання для відправи служби Божої. Тутешні парафіяне бажали б бачити свою церкву улаженою як то належить: зробити іконостас, забезпечити пан-отця, пошити ризи для нього, поставити можливо краще хор та й взагалі набути найпотрібніші церковні речі.

Брак матеріальних засобів не дає змоги підняти все це силами парижської парафії. Місячних членських внесків (3 фр.) та зборів в церкві підчас служби Божої ледве вистачає на біжучі потреби. Найшлося кілька чулих сердець-які зробили пожертву на спорудження іконостасу і церковна Рада приступає до цієї справи.

Церковна Рада отсим звертається до братів і сестер на еміграції суцхих і просить допомогти Парижській парафії поставити свою рідну церкву на ту височінь, на якій вона мусить бути, щоб і чужі люде бачили, як ми дбаємо про свою національну Церкву на чужині.

Брати і сестри! Не забувайте, що тільки в своїй церкві ми будемо об'єднані, що тільки тут ми відпочинемо серцем від турбот буденних та чвар мирських, що лише в ній, підчас молитви, ми будемо почувати себе звязаними з батьківщиною та з тими, до кого повсякчасно тягнуться наші серця.

Пожертви просимо слати п. титареві Парижської парафії п. Іва-

нові Рудичеву на адресу: 19, rue des Gobelins, Paris, XIII.

За Церковну Раду: Дм. Юськевич — голова; П. Васил'ів — писарь.

— Об'єднана Українська Громада у Франції. Минулої суботи 5-го березня цього року відбулися перші загальні збори Громади. Об'єднання, що сталося три місяці тому дало вже свої позитивні наслідки. До Громади вступило багато нових членів, які до того залишалися по-за межами однієї і другої Громади. На порядку денному загальних зборів було справоздання управи Громади за минулі три місяці та звіт ревізійної комісії. З доклада голови Управи видно, що Управа старанно працює над унормуванням життя в Громаді. На цих зборах було обрано також 6 делегатів на 4-ий з'їзд Союзу Укр. Ем. Організацій у Франції. Делегатами обрано: п. п. Чикаленка, Трохимовича, Васил'іва, Рудичева, Горайна і Качуру.

Збори були численні і інтересні своім поважним та розсудливим відношенням до справ Громади.

† Василь Трегубенко (некролог). Українська Громада в Сент-Обані повідомляє про трагічну смерть свого члена — козака Армії У. Н. Р. Василя Трегубенка 2-го березня рано з Сент-Обані на півдні Франції покінчив самогубством, кинувшись під потяг Василь Трегубенко. Покійний був козаком Армії У. Н. Р. зпочатку 1918 року, брав участь в Зимовім поході, за що й був нагороджений орденом Лицаря Залізного Хреста. Прибув до Франції в вересні 1926 р. і працював на фабриці. При небіжчикові знайдено документи — грамоту Залізного Хреста, посвідчення, що покійний був військовим інвалідом і Залізний Хрест. Народився небіжчик 1897 року на Полтавщині Миргородського повіту. Після покійного залишилася дружина з дитиною одного року, котрі недавно прибули з Польщі до Франції.

— Ш а л е т. 27 лютого відбулися загальні збори громади, на

яких було переобрано Управу Громади. До нового складу тепер належать такі особи: голова — п. Вержбицький, заступник голови — Ю. Бацуца, скарбник — п. Чистосердів, секретарь — п. Левиський і член п. Світличний Василь.

— «Безталанна» в Парижі. В суботу 26-го лютого в Парижі, аматорською трупю, при участі фахових сят п. п. Круглякової і Сіротіні, відбулась вистава: «Безталанна» — І. Тобілевича.

Загальне вражіння від вистави досить не виразне, бо по ряд з артистично проведеними окремими сценами вражала, не обробленісць масових сцен, це особливо відноситься до п. «маестро» хору. Найбільше скрашус і надає своєрідний характер побутозним українським п'єсам — це масові народні сцени і співи і тому на них мусить бути звернена головна увага, тим більше, що по за цим «побутовщина», за дуже малим винятком, ні по фабулї, ні по типах не має великої вартости. Тут за кордоном, треба в виборі п'єс бути особливо уважним. З одного боку брати лише шедеври побутової творчости і з другого доводити виконання до дійсного мистецтва, бо тільки таке погодження в виборі і виконанню може зробити добре вражіння на глядачів-чужинців; треба не забувати, що театр може бути не аби яким фактором національної пропаганди.

Вертаючись до «Безталанної» треба зауважити, що перший і другий акти пройшли загалом дуже слабо, 3, 4 і 5 багато краще. Що до персонажів, то п. Круглякова, безумовно, була цілком в своїй ролі. Тля старої Ганни в її виконанні досконало викінчений і ця викінченність не була зраджена а ні одним жестом, а ні одною інтонацією, до самого кінця. П. Сіротіні — добра Софія, тип оброблений, не треба було тільки доводити «щebetання» (що пасує Софії по ролі) до такої міри, що неможливо розібрати слова. Варка — в передачі п. Оспової — трохи холоднувата. П. Петрів видно не

раз грав ролю Гната, де-які його хвиби можна віднести швидче до неправдивого трактування ролі, а не до її виконання. Фінал п'ятої дії невдалий, останній монолог батька сам по собі довгий, а п. Чорненко павзами ще більше його розтягнув і тим остаточно розхолодив враження.

Взагалі до майбутніх постановок необхідно прикладати більше часу і енергії.

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

— Український Республікансько — Демократичний Клуб у Празі відновив свою діяльність після літньої перерви 1926 року досить пізно, лише в початку грудня місяця, бо все громадське життя української еміграції в Празі минулої осені було сконцентровано на українським науковим з'їзді, який забрав і всі сили, і всю увагу громадянства.

На Загальних Зборах Клубу в грудні місяці було обрано нову Управу в складі: голова проф. О. Лотоцький, заступники голови — З. Мірна та П. Пархоменко, скарбник п. Пихтин, секретар п. Зонь, члени Управи д-р Модест Левицький з Подєбрад та п. Олесюк, кандидати до членів Управи П. Феденко та В. Кибальчич; Ревізійна Комісія: п. п. І. Мазєпа, І. Мірний та В. Дяконенко. Таким чином, Управа, за винятком трьох осіб, складається з нових молодих сил, і треба сподіватися, що через це діяльність Клубу буде провадитися енергійно.

Відновлення діяльності Клубу виявилось перед усім в організації цілого циклу рефератів, які відбуваються в фіксованім на цей сезон помешканні Клубу на Нуслях, в ресторатії «У Єлєня».

Перший реферат присвячений був публічним виступам російських громадських діячів з докладами про українське питання. Референтом був проф. О. Лотоцький, корреферентом П. Феденко. Реферати викликали живий обмін думок. Загальна думка, викристалізувалася в тім напрямі, що

нам немає з ким і про що говорити.

Другі чергові збори Клубу присвячено було річниці Зимового походу; в ньому, як референти, взяли участь генерал Омель'янович Павленко, Т. Пасічник, П. Феденко та інші.

На третій чергових зборах Клубу виступав п. Мартинець з доповіддю про рееміграцію. Але доповідь його була цікава не сама по собі, а через ті дискусії, які вона викликала. Відповіддю на цей реферат на сліду ючих чергових зборах Клубу був виклад С. Шишківського, основним твердженням якого була думка, що рееміграція в даний момент і неможлива, і недоцільна, і лише підживає саму ідею еміграції.

Далі, О. Лотоцький читав реферат про українську еміграцію у Франції.

Останній реферат п. Олесюка на тему «Самодопомога еміграції» що відбувся 18. II. 1927 р., був особливо видатним. Можна лише пошкодувати, що на цьому рефераті аудиторія була менше численною, як то звичайно буває на рефератах Клубу. Сама тема не зацікавила, очевидно, українського громадянства, мабуть, через відсутність в ній політичного моменту. Тим часом референт захопив тему значно ширше, ніж то можна було сподіватися по назві реферата.

Поруч з рефератами Клуб, як і в минулому році, улаштовує і вечори й літературно-музичні вечірки. 31-го грудня Клубом улаштовано зустріч Нового Року, яка припала як-раз на той час, коли еміграція переживала сумні перспективи скорочення чеським урядом допомоги і через те не змогла згуртувати в дружнє товариство песимістично настроєну українську еміграцію.

Другу вечірку з літературно-концертним відділом і танцями було улаштовано Клубом 8. I. 1927 р. Тут публіка мала приємність прослухати прекрасне оповідання В. Леонтовича, прочитане самим автором, а також добрі співи й музику та помилуватися на артистично виконані на сцені українські національні танці.

Далі, клубом було улаштовано «свято 22 січня» проголошення четвертим універсалом П. Р. незалежності Української Народньої Республіки в 1918 р. і з'єднання українських земель — в 1919 р. З незалежних від Клубу причин свято це не можна було улаштувати в самий день 22 січня (не було вільного помешкання — це взагалі долюче пражське питання), і довелося перенести його на 29 січня (див. про це в ч. 9 «Тризуба»).

Зараз Клуб готується до улаштування Шевченкового свята, для чого при Клубі організовано спеціальний Комітет в який, крім представників Клубу, можуть входити й представники інших організацій, що побажали б узяти участь в улаштуванні цього нашого національного свята.

— Шевченкове свято в Празі. Укр. Республікансько-Демократичний Клуб у Празі улаштує 8. II 1927 р. в 7 год. веч. в залі «Глагол» Академію Концерг пам'яті Т. Шевченка з таким програмом:
1) Реферат «Великий Лях» — Академик Степан Смаль-Стоцький
2) Концертний відділ, якому беруть участь: Дяченко Ніна, Дяченко Грицько, Зінькова-Матейчкова, Іванова, Новак Войта, Самойлович Микола.

† Григорій Іванюта (некролог). 10-го лютого упокоївся на віки студент Української Господарської Академії Григорій Іванюта. Народився р. 1893 в м. Рашеві, Гадяцького пов. на Полтавщині в селянській родині. Науку почав у ремісничій 5-ти класній школі, яку скінчив в 1912 р. Призваний до війська в початку світової війни, вступив у військову школу в Іркутську і вийшов з неї старшиною б. російської армії В р. р. 1918-19 у складі української республіканської армії виступав проти б. гетьмана Скоропадського. Брав участь у Зимовому Поході й одержав Залізний Хрест. Числився спочатку в Січових Стрільцях, а потім у Запорозькій дивізії. Інтернований у Польщі в 1920 р., він потім перебрався в Чехословаччину, де вступив у

чеську середню господарську школу в Подєбрадах; по скінченні її з визначенням вступив у Господарську Українську Академію в 1926 р. З невідомих причин сам собі вкоротив віку отрутою.

† Максим Кравчина (некролог). 11-го лютого упокоївся на віки студент Української Господарської Академії Максим Кравчина, козак Старо-Щербинівської станиці Бйського відділу на Кубані. Народився в 1899 р. 1919 р. закінчив 4 класи Ставропільської Духовної Семинарії і вступив у Кубанський Політехнічний Інститут на агрономічний факультет. У 1919 р. по мобілізації вступив у Кубанську юнацьку школу. У 1920 р. при евакуації перед наступом червоних, переїхав з частиною кубанців на острів Лемнос; звідтіля переїхав у Болгарію, де вступив у 5-ий клас Пловдівської Духовної Семинарії. У 1923 р. приїхав у Чехословаччину і вступив в Українську Господарську Академію в Подєбрадах на агрономічно-лісовий факультет. Тяжка, незлічима хвороба (цукрова) підкосила молоді сили й передчасно звела в могилу повного надій козака.

В ПОЛЬЩІ.

— З ціллю організації і скликання українського емігрантського з'їзду в Станіславівським воєводстві, проситься всіх українських емігрантів, що мешкають в цім воєводстві подати про себе докладні вістки по адресі м. Сколе — Товариство «Просвіта». Одноразово прошу відгукнутися емігрантів з Летицьщини, для нав'язання ближчих зв'язків. За ініціативний гурток українських емігрантів в Станіславовщині — Михайло Гікавий.

В НІМЕЧЧИНІ.

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 4-го лютого відбулася лекція українською мовою проф. Дм. Дорошенка на тему: «Д. Бантиш-Каменський, автор першої систематичної на джерелах побудованої історії України Початки нової української історіографії».

БІБЛІОГРАФІЯ.

Історичний Календар-Альманах Червоної калії на 1927 р. Львів-Київ. Накладом видавництва «Червона каліна». — Оглядаючись в історичне минуле, ми спостерігаємо, що майже всі національні змагання, або вирішувались при допомозі озброєної сили, або закріплювали нею здобуті собі іншим шляхом положення. І даремно гадати, що доля виділять нас, як щасливий виняток з цього загального правила.

Виконуючи сьогодні чергове завдання на культурному полі, борюємо анахроністичні тенденції зовнішнього світу — взагалі заперечувати національний і державний характер українського питання. Та готуючи робітників по різних галузях знання, не будемо забувати, що рано чи пізно нам знову прийдесть стати перед фактом збройної боротьби. Стара теорія великого Бісмарка — «кров та залізо» ще певно довго служитиме, як аргумент доказу свого права. І нам, сучасним пасинкам долі, не зостається іншого шляху як бути готовими в потрібну хвилину заставити повірити в наше право — виставити, як переконуючий доказ озброєну силу.

Минули вже часи, коли озброєна боротьба провадилась певною частиною фахівців, тепер боряться цілі народи, і вся маса кожної нації мусить бути свідомою необхідності збройної боротьби. І не тільки свідомою, а й відповідно загартованою, підготовленою до виконання свого обов'язку. «Могутня національна армія — це дух і воля всього народу». В вихованню ж волі народу — успіх майбутнього чину, особливо, коли в основу виховуючої діяльності покласти здібність жертвеності — уміння віддавати все і навіть життя для здобуття, або захисту вільної батьківщини. В першу

чергу це досягається скороненням в умах послідувачих поколінь минулої слави отчизни і героїчних вчинків синів її, що зміли без вагання віддавати себе на служення їй.

На великий жаль, сьогодні ми в цьому відношенню майже нічого не робимо.

Вже не кажучи про сиву давнину, вся недавня збройна боротьба наша по обох боках Збруча — це безкінечний ряд надлюдського героїзму, чи то ми візьмемо масові події чи вчинки поодиноких людей.

А що про це будуть знати наші діти? Нічого, або майже нічого. Їм доведеться творити нову легенду, шукати нових засобів боротьби, бо традиція і досвід батьків їх умре разом з батьками.

Один із засобів яким можна, навіть при наших умовах, заповігити цьому, нами майже не використовується — це література. За винятком двох чисел журналу «Табір», що на жаль припинився та де-кількох здебільшого невеликих праць наших військових спеціалістів, ми не маємо нічого. Я вже не кажу про фахову військову літературу, яка нам необхідна як повітря і яка має таке, після досвіду Великої війни і нашої визвольної, широке поле для праці. Весь світ сьогодні переглядає свої методи військової організації, систему озброєння, поповнення і т. и., створює в цьому напрямку нові цінності, боючись бути захопленим незнаючим, не підготовленим, відсталим. А ми, які збираємось за всяку ціну досягти визволення нашого краю, забуваємо або так мало звертаємо на це уваги.

Скажуть, що наше посилення поневолених, або викинутих на еміграцію не дає нам можливості готувати кадри для армії, учити їх. Так, це почасти правдиво. Але тільки почасти. Ми не мо-

жемо твердити, лише матеріальної частини армії, частини, яка була й буде річчю другорядною. Тут говориться про основу всякої армії, всякого народу, який став на шлях боротьби, про його знання і, головне, про дух його. Нарід, що посідає знання і перейнятий хотінням і волею здійснити своє хотіння, можна завжди заосмотрити матеріально. Але ніяке озброєння, ніякі танки і всі повітні винаходи технічної воєнної науки не допоможуть народові, воля і дух якого не будуть відповідно виховані. Ще раз повторюю, для цього у нас мало робиться. Наше суспільство недооцінює значіння плекання традиції, як виховуючого чинника, і тому байдуже ставиться до зафіксування фактів минулої боротьби, а також і досвіду її, на якому витворюються нові методи і стелється шлях до остаточної перемоги.

Отже не дивув щорічний заклик видавництва «Червона калина»: «Кожного року звертаємось до наших читачів та прихильників із проханням надсилати нам замітки та всякі матеріали до т. зв. ге-

ройств, поміщуваних рік-річно на тому місці. Однак зазиви наші остають без успіхів...»

Можна тільки дивуватися, що в таких умовах видавництво на протязі шести років виконує поставлене собі завдання — «плекати почуття любови до Великого Минулого, закріплювати серед теперішнього отупіння та зневіри великі цінності — любов до історії та традиції». І будемо надіятись, що скромний календар-альманах стане з часом військовим журналом в якому наряду з такими фахово-цінними статтями як: «Рішачою битва» Ю. Бобровського, та «Група С. С. в боях на підступах до Кам'янця-Подільського», Ген. Безручка, вже не знайдеться місця для спогадів занадто суб'єктивних, як от напр. Ф. Яворського — «З Києва домів».

Радимо нашим читальникам познайомитися з цікавим сьогорічним альманахом «Червоної Калини», видавнича діяльність якої на розораному полі нашої військової традиції заслуговує як найщирішої підтримки. М. Г.

З М І С Т.

Паризьк, неділя, 13 березня 1927 року — ст. 1. — О. Лотоцький. Шевченкові роковини — ст. 2. — В. Сальський. Пророк національного визволення — ст. 5. — В. К-С. Еміграція Шевченкові — ст. 7. В. Садовський. Культура а політика — ст. 8. — І. М. Два світогляди — ст. 11. — Нем-Тудо. Маленький фельстон. — ст. 14. Observer a тoг. З міжнародного життя — ст. 15. — Листи селянина з Ставропільщини. IX. — ст. 21. — Хроніка. — У Франції — ст. 23. У Чехії — ст. 25. — В Польщі — ст. 26. — В Німеччині — ст. 26. — Біографія — ст. 27.

Звіт Комітету для вшанування пам'яті Симона Петлюри в Парижі

за Січень та Лютий 1927 року.

60) Від Комітету в Подєбрадах одержано	1300 кор. ч.
61) Від Громади в Оден-ле-Тиші	160 фр. фр.
62) Від Громади в Оден-ле-Тиші	130 фр. фр.
63) Від Українця з Волині через М. М. Ковальського	30 п. зл.
64) Від Міжорганізаційного Комітету в Празі	1200 кор. ч.
65) Від «Консумного Дружства» в Подєбрадах	185 ф. 20 с.
66) Від п. Десятівського	9 фр. ф.
67) Від п. Цопи	25 фр. ф.
68) » п. Битюка	12 фр. ф.
69) » п. Козачка	30 фр. ф.
70) Від Громади, в Кнютанжі (через п. Токайла)	280 фр. ф.
71) Від п. Гаврилка	33 фр. ф.
72) » п. Мусієнка	33 фр. ф.
73) Від Об'єднання Українських Організацій в Сполу- чених Штатах Америки (Філадельфія)	8001 фр. ф.

РАЗОМ — 8.898 фр. фр. 20 ст.; 2500 кор. чш.; 30 п. злот.

А з попередніми внесками, разом — 15.437 фр. фр. 85 ст.; 1830 болгар. левів; 264 доляра; 6450 кор. чш.; 265 бельг. фр.; 30 польських злотих.

Голова Комітету: О. Удовиченко

Скарбник: Е. Мешковська. За Секретаря: М. Шульгин.

З ініціативи Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції улаштується в неділю 20 березня цього року

Шевченкове Свято-Концерт

в **Salle Adyar, 4, Square Rapp**

Початок 8 30 год. веч.

В концерті візьмуть участь національний хор під орудою п. О. ЧЕХІВСЬКОГО, піаніст князь ОРБЕЛІЯНИ, бандуриста СМЕЦЬ та інші.

Квитки від 15 до 5 франків (обмежена кількість) можна діставати в конторі журналу „Тризуб“, **19, Rue des Gobelins, Paris XIII**, в Об'єднаній Українській Громаді, **54, Rue Mademoiselle**, (що суботи на зборах Громади), а також в день концерту при вході.

УКРАЇНСЬКА ОБ'ЄДНАНА ГРОМАДА У ФРАНЦІЇ

В Субботу 12-го березня ц. р. о 8 год. вечора в помешканні Громади **54, rue Mademoiselle**, відбудеться доклад

п. М. КОВАЛЬСЬКОГО

на тему „УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМА В СУЧАСНІМ РОСІЙСЬКІМ ОСВІТЛЕННІ“

Доклад був призначений другим докладом на 26 лютого, але за пізнім часом не міг відбутися.

Літературно-Науковий Вістник

місячник літератури, науки й суспільного життя,

Виходить книжками в перших числах місяця і містить статті визначних молодих і старших українських письменників і учених.

ВІДКРИТА ПІДПИСКА НА 1927 РІК

Передплата вносить: місячно — 2.50 зол.;

піврічно — 14 зол., на рік — 26 зол.

Адреса редакції й адміністрації: Львів, ул. Руська, ч. 18. 1 пов.

Окремі числа набувати можна в редакції «Тризуба»

«УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ»

Орган Оборони Нації

Виходить що-тижня по понеділках.

Умови передплати на місяць: на Чехах — 4 к. 50 сот.;

Закордон — 5 к. в Америку — 25 центів;

в Польщу — 1 зл. 50

Адреса Редакції та Адміністрації: Pödebrady Lazne, Postovni schranka 3. Tschecoslovaquie.

Окремі числа набувати можна в редакції «Тризуба».

ДМИТРО ДОНЦОВ

НАЦІОНАЛІЗМ, ст. 225 і ІХ. Вид. «Нове Життя» Львів. 1926. Ціна злотих польських 4. 80. Замовляти у видавця: Львів. А. Окпиш, Надецька 4, або в Книгарні Наукового Товариства: Ринок, 10.

З голосів преси: «... книжка Донцова може зробити епоху в нашому житті. Мовчати про таку книжку — непростимий гріх перед нашою історією, перед дітьми і дітьми дітей наших». («Новий Час» Львів. 13. 6.).

ЛІТЕРАТУРНА НОВИНКА.

Богдан Лепкий.

«МОТРЯ», історичний роман в 2-х томах. Ціна: 2 долари 20 центів
(в оправі: 3 долари).

«НЕ ВБИВАЙ» історичний роман в 2-х томах.
Ціна: 1 долар 10 центів (в оправі: 1 дол. 50 ц.).

Видання Української Накладні в Берліні.
Kurfürstenstrasse, 83.

Т Р И З У Б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1927 році по старому що-неділ в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1927 рік.

Передплата: у Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр.,
на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В И Н Ш И Х К Р А І Н А Х :

	на 3 місяці	на один місяць
Чехія	60 кор.	20 кор.
Польща	12 зл.	4 злоті
Румунія	360 леїв	120 леїв
Німеччина	12 р. м.	4 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки	3 дол.	1 дол.
Канада	3 дол.	1 дол.

Журнал набувати можна в П а р и ж і: в книгарні В. Поволоцького
13 rue Bonaparte, Paris VI.

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky, 0 E. 7-th Street, New-York City. 2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Banner, man av. Winnipeg: Man. 3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest. 4) В Чехословаччині — П р а г а: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil. П о д є б р а д и — Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrady. 5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Długa, 29 Hotel Polski, 9. W a r s z a w a.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boite post. № 15. Paris XIII.

Редагує—Комітет.

Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*